

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJOS
VIEŠOJO VALDYMO GRUPĖ

PAŽYMA

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS ATSTOVO EUROPOS ŽMOGAUS
TEISIŲ TEISME 2021 METŲ VEIKLOS ATASKAITOS

2022-07-18 Nr. NV-2078

Vilnius

Rengėjas: Vyriausybės atstovas Europos Žmogaus Teisių Teisme.

Tikslas: pateikti Vyriausybei informaciją apie Vyriausybės atstovo Europos Žmogaus Teisių Teisme (toliau – EŽTT) veiklą 2021 metais.

Dabartinė situacija. Pagrindinis Vyriausybės atstovo EŽTT uždavinys yra atstovauti Lietuvos Respublikos interesams EŽTT bei Jungtinių Tautų (toliau – JT) Žmogaus teisių (toliau – ŽTK), Moterų diskriminacijos panaikinimo, Neįgaliųjų teisių ir Priverstinio dingimo komitetuose. Pagal Vyriausybės atstovo EŽTT nuostatų 8 p. kasmet atstovas pateikia Vyriausybei jam pavestų uždavinių ir funkcijų vykdymo praėjusių metų ataskaitą.

Esmė. Pagrindinė informacija apie Vyriausybės atstovo EŽTT veiklą:

Valstybės interesų gynimas ir atstovavimas jai Europos žmogaus teisių teisme bei Jungtinių tautų komitetuose

2021 m. padidėjo EŽTT prieš Lietuvą pateikiamų peticijų - buvo pateiktos 453 peticijos (2020 m. - 408 peticijos), teismiam nagrinėjimui buvo perduotos 429 peticijos (2020 m. – 398 peticijos).

Galima būtų daryti prielaidą, kad Lietuvos gyventojams būdingi dideli lūkesčiai, siejami su EŽTT sprendimais, įsivaizduojant, kad EŽTT yra paskutinės instancijos teismas. Taip pat išlieka didelis nepasitikėjimas Lietuvos teismais. Pagal Vidaus reikalų ministerijos atliekamų apklausų rezultatus pasitikėjimas Lietuvos teismais pastaraisiais metais didėjo nuo 35 proc. 2019 m. iki 45 proc. 2021m.

Nežymiai padidėjo Vyriausybei perduodamų EŽTT bylų skaičius – buvo perduotos 29 (2020 m. – 24) naujos bylos.

Pažymėtina, kad bendras naujai pateikiamų peticijų srautas EŽTT 2021 m. padidėjo 6 proc., 13 proc. išaugo ir neišnagrinėtų peticijų skaičius.

Be naujai perduotų bylų, buvo tęsiamas darbas su ankstesniais metais tiek EŽTT, tiek Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komiteto perduotomis bylomis. 2021 m. pabaigoje EŽTT buvo nagrinėjamos 55 bylos prieš Lietuvą, o JT komitetuose – 10 bylų. Praėjusiais metais JT komitetai Vyriausybės atstovui neperdavė nė vieno naujo skundo.

EŽTT priimti sprendimai dėl bylų esmės ir nutarimai bylose prieš Lietuvą

2021 m. EŽTT, kartu su ankstesniais metais pateiktomis peticijomis, išnagrinėjo ir paskelbė nepriimtiniomis 396 peticijas prieš Lietuvą (2020 m. – 342). Buvo išspręsta 15 bylų prieš Lietuvą: 4 peticijos buvo paskelbtos nepriimtiniomis, 2 bylose Konvencijos pažeidimų nenustatyta, taikus susitarimas patvirtintas 1 byloje. 8 bylose Konvencijos pažeidimai nustatyti dėl teisės į teisingą bylos nagrinėjimą, dėl apribotų nuosavybės teisių savavališkų statybų srityje, dėl apribotos religinės

bendrijos religinės laisvės, dėl pernelyg ilgos baudžiamojo proceso trukmės, dėl orumą žeminančių kalinimo sąlygų. Pažymėtina, kad 2021 m. nustatyti pažeidimai atskleidžia tiek pasikartojančias, tiek naujas Lietuvos teisinės sistemos problemas, susijusias su teisėmis į teisingą bylos nagrinėjimą, t. y. teismo šališkumą, per ilgą baudžiamąjį procesą, nepakankamus teismo sprendimų motyvus, teisės į privataus ir šeimyninio gyvenimo gerbimą ir netinkamą įkalinimo sąlygų.

Tenka konstatuoti, kad pagal 2021 m. Lietuvos teismų ataskaitos duomenis, dar išlieka didelis bylų, kurių nagrinėjimas užsitęsė ilgiau kaip 5 metus, skaičius – 192 civilinės, 64 baudžiamosios, 20 administracinių bylų.

Konvencijos pažeidimų pobūdis nesikeičia tuo požiūriu, kad didžioji pažeidimų dalis nustatoma dėl teisės taikymo, bet ne dėl teisinio reguliavimo trūkumų. Šiuo atžvilgiu daugiausia pažeidimų nustatoma dėl teisės į teisingą teismą.

Kadangi ataskaitiniais metais EŽTT prieš Lietuvą priėmė tik 8 sprendimus prieš Lietuvą, 2021 m. priimtuose sprendimuose priteistų kompensacijų suma, 2021 m. siekė 42 232 Eur, tuo tarpu 2020 m. priimtuose sprendimuose bylose prieš Lietuvą EŽTT priteistų kompensacijų bendra suma siekė 364 419 Eur (2019 m. – 193 578 Eur), tačiau priteistų kompensacijų sumos sumažėjimas dėl nedidelio sprendimų skaičiaus dar nerodo bendros mažėjimo tendencijos.

Tarp 47 EŽTT valstybių Lietuva išlieka viena iš lyderių pagal perduotų nagrinėti peticijų tenkančių 10 000 gyventojų skaičių: 2021 m. šis Lietuvos rodiklis siekė 1.53 (2020 m. 1.42) Daugiau yra tik Bosnijoje ir Hercegovinoje (2.39), Juodkalnijoje (6.14), Kroatijoje (1.73), Lichtenšteine (2.05), Moldovoje (1.56), Monake (2.05), Rumunijoje (1.55), San Marine (5.29), Serbijoje (2.90).

Metų pabaigoje EŽTT buvo nagrinėjamos 55 bylos prieš Lietuvą, o JT komitetuose 10 bylų: 7 JT Žmogaus teisių komitete, 2 JT Neįgaliųjų teisių komitete, 1 prašymas imtis skubių veiksmų buvo nagrinėjamas JT Priverstinio dingimo komitete.

2021 m. Vyriausybei buvo perduotos 29 naujos EŽTT bylos, 3 bylose Vyriausybei nurodyta taikyti laikinąsias apsaugos priemones.

Atkreiptinas dėmesys į struktūrines-sistemines problemas, kurios iššaukia pasikartojančias bylas, t. y. bylos dėl orumą žeminančių kalinimo sąlygų, nuosavybės teisių atkūrimo problematikos, ypač dėl pernelyg ilgo šių teisių atkūrimo procesų trukmės, dėl neteisėtų/savavališkų statybų turint valdžios institucijų išduotus leidimus bei teisinio reguliavimo pokyčių reikalaujančios bylos, kurioms būtini teisės aktų pakeitimai.

Pažymėtina, kad šiuo metu sisteminių problemų, išskyrus orumą žeminančias kalinimo sąlygas, nėra. Taip pat stebimas bylų dėl orumą žeminančių kalinimo sąlygų mažėjimas. Įkalinimo vietų perpildymo problema sprendžiama dėl laisvės atėmimo vietų modernizavimo programos, įstaigų rekonstrukcijų, gerėjančių materialinių kalinimo sąlygų, todėl keičiasi keliamos problemos – tai sveikatos priežiūros aspektai, neįgaliųjų kalinių klausimai ir kt.

Dalykinio vertinimo išvada.

Siūlome pristatyti ir svarstyti ataskaitą Vyriausybės pasitarime.

Patarėja

Rasa Liutkevičienė